

DİYANET HİZMETLERİ BAĞLAMINDA İRŞAT VE TEBLİĞİN HEDEFİ

| Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN

Kur'an-ı Kerim'de insan gerçeği ile ilgili ayet-i celilelerde yapısal olarak insanın maddi ve ruhi iki temel özelliği ısrarla vurgulanmaktadır. Bu gerçeğin sonucu olarak toprak özüne dayanan maddi yapı ve ilahi nefhadan kaynaklanan ruhi yapıdan oluşan iki özellikten hangisi öncelenirse birbirinden farklı iki durum ortaya çıkar.

Birinci durum

İlahi nefhadan kaynaklanan ruhi yapı, toprak özüne dayanan maddi yapıya ve ona bağlı özelliklere hâkim kılınabilirse "Allah'a layık kul" ya da "Allah'ın has kulu" kıvamı tezahür eder. "Kendisini Allah yoluna adanmış samimi dindarlar olun." (Âl-i İmran, 3/79.) anlamındaki ayet-i celilesi, önce yüce Rabbimiz sonra da Allah'ın kendilerine kitap, hikmet ve peygamberlik verdiği elçileri tarafından bu hedef ve kıvamın teşvik edildiğinin delilidir. Ancak ayet-i kerime aynı zamanda bundan daha ileri bir oluşumun mümkün olmadığını da göstermektedir. Yani "Rabbâniler olun" çağrısı, Rab olmaya değil, "Kendini Allah yoluna adanmış has kullar olmaya baki." demektir.

Allah'ın kitap, hüküm ve peygamberlik verdiği hiçbir elçinin, Allah'ı bırakıp kendisine kulluk edilmesini istemesi, yani ilah olmaya kalkışması kesinlikle mümkün değildir. Yine hiçbir peygamber, Allah'tan başkasını rab ilan edemez (Maide, 5/116.) ve "melekleri ve peygamberleri ilah edinir" de diyemez. (Âl-i İmran, 3/80.) Çünkü böyle bir davet, kendi elçilik görevine ve konumuna temelden aykırı olduğu gibi aynı zamanda Allah'ın kullarını şirke ve küfre çağırarak demektir. Bu ise kesinlikle hiçbir peygamberin işi olamaz. O hâlde bir kısım Yahudilerin "Üzeyr Allah'ın oğludur." (Tevbe, 9/30.) demeleri ve yine Hristiyanların "Mesih, Allah'ın oğludur." (Tevbe, 9/30.) söylemleri, birilerini rab/ilah ilan etmek demek olup "kendiliklerinden ağızlarında geveleyip durdukları" açık yalıdır. Zira birer insan olan peygamberlere düşen, tanrılaşmaya kalkışmak ve birilerini tanrı ilan etmek değil, Allah'a adanmış, samimi/has birer kul olmaktır. Nitekim Peygamber (s.a.s.) Efendimiz; "Hristiyanların İbn Meryem'i methediyoruz diye ilahlaştırdıkları gibi beni övmekte aşırı gitmeyin. Şüphesiz ki ben Allah'ın kuluym. Benim

hakkımda Allah'ın kulu ve resulü deyin, yeter!" (Buhari, Enbiya 48; Darimi, Rikak 68.) buyurmuştur. Resul-i Ekrem Efendimiz, bu beyan ve uyarısı ile konuya ait hassasiyeti ve kendi özgün konumunu açık ve kesin olarak ortaya koymuş bulunmaktadır.

Bu esaslar çerçevesinde Allah'a layık has kullar olmaya çağrılan ve çalışan insanların günlük hayattaki tavır ve davranışları, Furkan suresinin "ve ibadu'r-Rahman" diye başlayan 63. ayetinde (Furkan, 25/63-76.) tanıtılmıştır. Ayet-i kerimelerin mealleri şöyledir:

"Rahman'ın has kulları: yeryüzünde mütevazı bir şekilde yürürler; cahiller kendilerine laf attığında ise 'Selamete!' der geçerler. Geceyi Rablerine secde ederek ve O'nun huzurunda kıyama durarak geçirirler. Ve: 'Ey Rabbimiz! Bizi cehennem azabından uzaklaştır çünkü onun azabı bitmez tükenmez bir azaptır!' derler. Ne kötü bir durak, ne kötü bir konaktır o cehennem! Onlar harcama yaptıkları zaman ne israfa kaçarlarsa ne de cimrilik ederler. Bu ikisi arasında dengeli bir yol tutarlar. Onlar Allah ile beraber başka bir ilaha da yalvarmazlar. Allah'ın dokunul-

maz kıldığı insan hayatına haklı bir gerekçeye dayanmadan kıymazlar. Zina etmezler. Kim bunları yaparsa günahının cezasını görür. Kıyamet gününde o kim-senin azabı katlanacak ve orada hor, hakir olarak sürekli kalacaktır. Ancak tövbe edip iman eden ve salih amel yapanlara gelince, onların kötülüklerini iyiliklere çevirecektir. Allah çok bağışlayıcı ve engin merhamet sahibidir. Zaten kim tövbe edip salih amel yaparsa o gerçekten Allah'a tam olarak yönelmiş olur. Rahman'ın o has kulları yalan yere şahitlik etmezler. Boş bir söz ve davranışa rastladıklarında ise yüz çevirip ağırbaşlılıkla oradan geçip giderler. Rablerinin ayetleri kendilerine hatırlatıldığında, o ayetler karşısında sağır ve kör gibi davranmazlar. Onlar: 'Ey Rabbimiz! Bize göz aydınlığı olacak eşler ve nesiller bağışla ve bizi takva sahiplerine önder eyle!' derler. İşte bunlar sabrettikleri için cennetin yüksek köşkleriyle mükâfatlandırılacak, orada saygı ve selamla karşılanacaklar. Orada ebedî kalacaklardır. Orası ne güzel bir durak ve ne güzel bir konaktır!"

Diğer yandan Peygamber Efendimizin "Allah'ı görüyormuşsun gibi O'na kulluk etmen, değilse O'nun seni gördüğü bilinci içinde bulunmandır." diye iki aşamalı olarak tarif ettiği ihsan kavramı ve kıvamı da (Cibril hadisi. Müslim, İman 1, 5.) kendini Allah'a adanmış has kul olgusunun en güzel örneği, ifadesi ve göstergesidir.

İkinci durum

İnsanın toprak özlü maddi yapısı ve özellikleri, ruhi yapısının öneri ve tekliflerine karşı çıkar, kendi kokuşmuşluk özü doğ-

rultusunda ilerleyecek olursa sonuçta insanoğluna yasak kılınmış olan tanrılaşma ya da ilahlaşma noktasına ulaşır. Firavunun "Ben sizin en yüce rabbinizim." (Naziat, 79/24.) sözünde belirginleşen çılgınlık ve çizgi dışılık tam da böyle bir oluşumun göstergesi ve ibretlik neticesidir.

Allah'a ait olmadığını bile bile herhangi bir söylemi veya görüşü, "Allah'tandır, Allah'ın buyruğudur." diye takdim etmeye kalkmak, insanları bu yolla yalanı gerçek kabul etmeye zorlamak, bir başka ifade ile kulları Allah ile aldatmaya kalkışmak da bir anlamda ilahlaşmaya yeltenmek demektir. Pek tabii olarak böylesi bir aldatmaca ve sahteciliğin irşat, davet ve tebliğ hizmetinde asla yeri yoktur ve açık bir ihanettir. Hatta böylesi bir aldatmacaya açıktan karşı çıkmayıp sükût ile geçiştirmek bile ihaneti onaylamak anlamına gelir. Kimilerinin, "Ben istemiyorum ama halk öyle diyor." diye kendisi hakkındaki abartılı övgü ve hatasızlık iddialarını açıktan reddetmemesi de dinin ve dindarlığın istismarı/kötüye kullanılmasıdır. Pek tabii olarak sonucu da tam anlamıyla bir sahtecilik ve çok ağır bir vebaldir.

Netice

Bu tür sinsi ve yanıltıcı durumlar karşısında uyanık olmak ve halkı bu kabil telkin ve girişimlere kapılıp aldanmamaya çağırarak, irşat ve tebliğ kadrolarının varlık nedeni ve en soylu görevleridir.

Sözünü ettiğimiz Allah'ın has kulları olma ve buna karşılık tanrılaşma girişimleri başlangıçtan

beri insanlığın iman noktasında yaşadığı maceranın özetidir. Bu maceradan şöyle bir sonuç çıkarmak mümkündür: İnsanları "Allah'a, Allah yoluna çağırarak olanların öncelikle Allah'a layık has kullar olma kıvamını yakalamış olmaları gereklidir. Salih olmadan ıslah olmaz; kâmil olunmadan mükemmil olunmaz." gibi cümlelerin anlatmak istediği de herhâlde bu durumdur. İrşat ve davet faaliyetlerinde yapısal önemi pek açık olan "temsili tebliğ" in anlamı ve kıvamı da kısaca bu olsa gerektir. "Sizin en hayırlınız görüldüğü zaman Allah'ı hatırlatanlarınızdır." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 409; İbn Mace, Zühd 4: Hadisin yorumu için bk. Çakan; "En hayırlı Müslüman", Hadislerle Gerçekler, s. 335.) hadis-i şerifi ise bu fiilî kemâl ya da temsili tebliğ seviyesini irşat kadrosunun önüne koymaktadır. "Şeyhu'l-irşad" veya "mürşid-i umumi" olmak böylesi bir kemalin ürünü ve mutlu sonucudur. Bir başka anlatımla halkı irşat edecek olanların önce kendilerinin reşadı yakalamış olmaları, kendileri gibi muhataplarının da Allah'ın has kulları olma hedefine ulaşabilmeleri bakımından olmazsa olmaz bir gereklilik ve mutluluktur. Reşat niyazının canlı bir örneğini Kehf suresinin 10. ayetinde bulmaktayız: "Vakta ki o genç yiğitler mağaraya sığınmışlar ve 'Rabbimiz! Bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster!' demişlerdi."

İrşat ve tebliğ çalışmaları böyle bir sonuç ve mutlulukla taçlandığı zaman nihai hedef yakalanmış, hizmet gerçekten yerine getirilmiş ve maksat hâsil olmuş demektir. ■